

El ganivet de matar el porc

(ALDC, VI, 1421. El ganivet de matar el porc)

Ganivet (s. XIV), amb les seves var. fonètiques, és el nom més estès per a designar l'«instrument per a matar el porc»; la seva var. antiga *canivet* és més fidel a l'ètim fràncic KNIF, completat amb un suf.; va fer la competència a *coltell* (< CULTĚLLUM), només viu a la loc. 7, sota la var. *cotell*, per influència de l'oc. *cotèl*. Presenta una notable variació sintagmàtica i fonètica: *ganivet de matar* 9, 41, *ganivet de matar el porc* 5, *ganivet de matar porcs* 11, 114, *ganivet degollador* 119, 172, *ganivet de degollar* 10, 15, 17, 23, 26-28, 32, 34, 37, 41, 45, 113, *ganivet de burxar* 120, *ganivet d'escorxar* 23; *ganyivet* 187 (*ganyivet de carnisser* 190), amb palatalització de [n] pel veïnatge de la [i]; *gaminet* 20 (*gaminet de degollar* 20), per equivalència acústica B = M (veg. Veny, 1986 b); *ganiveta* 22, f., indicant una major dimensió que el ganivet corrent; *gavinet* (s. XIV), força documentat a l'edat mitjana, resultat d'una metàtesi (*gavinet de degollar* 12, 18, 24, 30, 38, 55, 63, 67, 104, 117, 184, o *gavinet de dogallar* 40, *gavinet de matar* 123, *gavinet de matar porc* 36, *gavinet de matar porcs* 16, 177, *gavinet de matar els tocinos* 111, *gavinet de burxar el porc* 48), i el f. *gavineta* 29, 35, 90, 98, 169, 175, amb el regressiu *gavina* 1, 2, 4, manlleu a l'oc.; *gavinyet* 135, 136, 140, 142, 143, 183, 189, per palatalització semblant a la de *ganyivet*; *guinavet* (*guinavet de matar* 71), per metàtesi de *ganivet*, potser ajudat de l'articulació palatal de [ġ], amb el seu f. augmentatiu *guinaveta* 73-75, 78, 80, 82 (*guinaveta de matar es porc* 79).

Cutxillo (*cutxillo de degollar* 87, 94, *cutxilla* [f.] 83, 84, 89, 93, 99) és un manlleu al cast. *cuchillo* (< CULTĚLLUM), catalanitzat en *cutxill* 101, 102, 106, 108, amb variació vocàlica davant [i] (*cotxillo* 100, 115, 118, 122, 134, 139, 185 i el f. *cotxilla* 129, 145).

Cotell de matar el porc 7 és pres de l'oc. *cotèl*, com ja hem dit anteriorment. L'alg. *rasor de matar porcs* 85 (pron. [pɔls]) és supervivent de l'ant. *rasor* (< RASŌRIU). Per a més informació, veg. PALDC, II, mapa 131.

La resta de noms es refereix a: **1**) 'acte de matar', tallant el coll o arribant al cor: *matador* 81 (*matadora* 80), der. de *matar* (< llat. vg. *MATTARE, der. de MATTUS 'estúpid; embriac', amb caràcter eufemístic), probable reducció de (*ganivet*) *matador* o (*ganiveta*) *matadora*, com en *acorador* (*coradora* 76, f., amb afèresi vocàlica), der. de *acorar* 'ficar fins al cor' (< CŌR); *degollador*, der. de *degollar* (< DECOLLARE 'tallar el coll'); **2**) 'instrument agut i tallant': *punyal* (der. dim. *punyalet* 148), der. de *puny* (< PŪGNUS) o del llat. vg. PUGNALE, pròpiament 'el que s'agafa amb el puny', passat després a 'arma curta per a ferir només de punta'; *llança* 14 (< LANCĚA), pel sema 'peça de ferro aguda i tallant', com *punxó* 85, 156 (< PUNCTIŌNE, però probablement a través de l'oc.; cf. Martines, 2011); *faca* 170, 186 (← cast., on prové del port.); *ganxo* 40, 41, 45, 94, 100, 115, 123, 152, potser d'origen preromà (< *GANSKIO-/ *GANKIO-).

Escorxador 69 és un der. de *escorxar* 'treure l'escorça' (< EXCORTICARE), passat a 'llevar la pell i la budellada'. *Podadora* 129, der. de *podar* (< PUTARE), deu ser una aplicació d'aquest estri de podar. Desconeixem l'origen de *marraixo* 87.

Des d'un punt de vista territorial, *ganivet*, amb les seves var., és molt general, interromput per *degollador* i *punyal* en val., per *acorador* en mall. i per l'intrús *cutxillo* a la franja ponentina.

Són mots normatius *acorador* i *ganivet* (aquest sense precisió semàntica), des del DG₁, 1932.